

ЗЕМЉАК.

НАРОДАН ЛИСТ ЗА ВАРОШ И СЕЛО.

ИЗДАЈЕ ГА И УРЕЂУЈЕ:

БОРЂЕ РАЈКОВИЋ.

Излази 10. 20. и 30. свакога месеца. Претплата се шиље уредништву: за октобар, новембар и децембар о. г. 1 фр., а може се претплатити и на свакој пошти.

Садржај: 1. Песме Мирзе-Шафија од Ј. Ј. — 2 Из времена кнеза Милоша. П. од Јоксима Новића Оточанина. — 3. Неимар животиња. Природописна црта. (Из Брема.) од И. О. — 4. Српске народне пословице. (Из збирке уредникове.) Прво коло. — 5. Писма Стевана П. Книћанина.

ПЕСМЕ МИРЗЕ - ШАФИЈА.

(Већином по Боденстету.)

2.

Мирза-Јусуф.

Чудан је то светац,
Мирза-Јусуф наш,
Велики естетик,
Страшан критикаш!

Сунце му не ваља,
Јер му „квари вид;“
Голубове мрзи,
„Вређају му стид.“

Цврчка ни да чује,
„Јасан му је цврк;“
А „човек не ваља,
Што му ј' напред брк.“

Риба му не прија,
„Горка му је жуч;“
Вино му је „ладно;“
А чај му је „врућ.“

Дан му ј' зими „кратак;“
Лети опет „дуг;“
Пушку зове „шкљоца;“
Претен „беочуг.“

Све му иде уз нос,
Свако му је крив,
Онај: што је умр'о,
Овај — што је жив.

А Шафи се смеје
На тај луди гњев,
Па из те горчине
Створи сладак спев.

3.

Ништа није лакше него мрштит' лице,
С напрћеним уст'ма критиковат' све,
Важним гласом рећи: „Ово ми се свиди,
Ово друго не!

А што с' мени свиди, мора бити добро,
Оно друго не!“
Од таки створова мораш бегат', побро,
Па бежи што пре!

4.

Чије око није за лепоту слепо,
Који има речи за све што је лепо,
То је прави песник, тај од праве браве
Има кључе праве.

5.

Ти не мораш ружу брати,
Можеш само мирисати;
На стаблу је мирис јачи —
А не ће те три затаћи.

ИЗ ВРЕМЕНА КНЕЗА МИЛОША.

II.

Тако ји је Стојан разговарао, и таман сврши своју приповетку, а нови гости дођоше врачу. То је био Осман-бег Живанић са своји пет момака. Господски је дошао, а и Митар га је лепо дочекао, као сваку добру муштерију своју. Пошто се Осмо мало оснажи, дође са својим врачом пуној софри у друштво, гдје одма познаде Новака Чутурила, а и Новак њега, јер су се пре некога времена састајали у гостима код Мустај-паше Бабића. С тога је томе Турету било слободније, те се чисто орабри и разрадова, — дође разговорнији, но што би онако био, кад никога не познаје у друштву, где му ваља боравити и разговарати се.

Како се здравио с Новаком и са осталима, посади га домаћин до Новака и до Стојана, а Новак га запиткиваше за Мустај-пашу и за остале Бабиће, исто тако и за Фазли-пашу Шерифића и за његове домаће. А Туре му одговараше и казиваше за све, и како га се тамо често сећају као свога доброг пријатеља. „Особито“ вели „Мустај-паша не давно ми рече, кад је био у гостима код нас, да ти је пратио књигу по своме момку, и позвао те своме сину на весеље о Илијњу да му дођеш.“ — „Јест истина“ уђе му Новак у реч, потргавши књигу из недара „и ево Бабићеве књиге, где ми јавља да је узео за сина шерифићеву кћер,

пак ме зове у сватове, и ако Бог даде здравље и срећу, рад сам му отићи и састати се са пријатељима, и праметнути се мало речма по нашем старом обичају. А је ли ти казивао, где смо се први пут видели и како смо се познали? По њега је оно врло сретан случај био, да му га не треба заборавити до гроба. Тад се мој Бабић освестио, и тад је тек дознао ко је и шта је, и да није бољи од други људи.“

На то му одговори Осман, да му је казивао и Мустај-паша и син му, како су били у Новом Пазару, па како су нагазили на Ибру у Погорелици, и налепили били ружно, да тебе не беше, те ји избави и опрости зло среће. Кад то чу Митар и Стојан, навали и један и други на Новака, да им приповеди како се то догодило. Он се затезао и одапирао, али му није ништа помогло, јер Стојан рече: „Кад сам ја теби за атар испричао, како сам прошао, што сам убио вештицу, ваљаће и теби сад, да и ти нама кажеш, шта бијаше од те господе турске.“

„Е, кад је баш тако, треба да чујеш, како мало не прође зло Бабић са сином од Петра Лазаревића, што бијаше кнез од наије, да ја не придођо с њиме заједно из Карановца. Мустај-паша је био у гостима у Новом Пазару, те пошавши од своје родбине вратио се у Погорелицу, да разбере тамо за неке кметове да му дођу, да се састане с њима и да ји пита, шта они дају спаији своје: али му они не тедоше доћи, до једно двојице њи, пак и они му одговорише као преко батине, подсмевајући му се и титрајући му се речма и њиме, као кад наткачује мудрије дете будаласто. Бабић се није научио, да му рајетин одговара попреко, већ да говори све по њему како он воли, и како, по његову мишљењу, треба да ради кмет пред својим спаијом, што је још и забит земаљски. Уз косу беше Мустај-паши, што га не поштују кметови, и што му не дођоше по речи, кад је запратио своје момке од куће до куће, те ји позиваше к себи; а још се жешће расрди на сеоског кнеза, кад му се потужио на јогунлук кметова, а он му одговорио: да Срби нису беспослени као Турци, већ да гледају свога посла; а ако њему треба који човек, нека му оде дбма на ноге, јер је и њему толико до тамо, колико је одонуд до оне меане, где се шеташе испред ње. Најљуће га уједоше она двојица, што му дођоше као наслани да му се ругају и тамо пркосе са нечувеном непокорношћу. Бабић се уздржаваше, јер не беше напрешит и не даде на вољу гњевну срцу. Он им рече да ји људски пита и да ће им бити спаија, пак ће му доћи под руку, те бар за то ваља им с њим друкчије говорити, јер би им поштенија реч била и препорука. Ал' да виш

чуда, кад се на то геак раскари: „Море Турчине, зар ти сам не знаш, да издишу спаије по Србији, а ти би још прекупио то издисање! Боље ти је, чувај те паре за црне дане, кад ти дођу у Босну, као српским овуд Турцима. Ми под нашим господаром Милошем у Србији не знамо за Турке као ни за Цигане, ван ако је који добар мајстор и верна слуга, те нам ваља својим радом и изметом.“ На те се окорне и опоре речи разјари Мустај-паша како исти рис, кад га ловац обрани, а пустник Турчин јави, пак зграби оног геака, и теде га бречити о земљу, да би се злосретник разлетио као зрела јабука или бундева, кад је ко појако тресне о тврду земљу.

„Али геак беше боље среће, јер у тај ма уватише два снажна пандура Мустај-пашу за руке, и отеше му сељака, а њега стегоше да не могаше писнути. У то доба дојаха и ја са кнезом Петром Лазаревићем, те одма запитасмо сељаке шта је било? А они нам казаше као и Бабићи шта се догодило. Кнез није питао, ко су ти Турци, ни откуд су, већ повика на момке и на сељаке, да силедије и скитнице повежу, или ако се не дадну везати, да ји побију. Кнез је као и сваки старији Србин, велики непријатељ турски, и тешко је био дочекао ту згодну прилику, да искали срце на њима, да ји повезане прати у Крагујевац господару, или да им главе пошље тамо. Ја се умеша до душе међу њи и реко кнезу: да видимо ко су ти Турци и шта ту тражише Турци?

„Кнез мене послуша, те ја видећи главне Турке упита Мустај-пашу ко је, куд путује и шта је тражио у Погорелици? На то нам се каже човек, и приповеди ту своју злу срећу у томе селу, што га мишљаше да прекупи. „Но не би га сад узео“ рече „већ да ми бива, да не могу живити без њега никако, кад је ту таки народ. Ја сам кметове позвао, да ми дођу, да се разговоримо, а може бити да се и годимо и погодимо, пак би оида ја могао бити прекупац, а они би се могли од мене са свим одкупити. Намера ми је била добра с њима, али ми они не дођоше већ зар наслаше ова два злорека подсмевала, што ме тако расрдише, да већ не памтим да сам свога века тако разјарен био, да сам обневидио од љутине. Та не да се ни гори од мене којеквим наткочицама срамотити од онаки варалица, што оће, кад до зла дође, да им се одбије на геачку простоту. А како би ја царски забит поднео ту срамоту у царевој земљи а од царева раје и подложника!“

„Све добро збориш, Мустај-беже (јер тада још није имао од султана два туга)“ реко му „само си погрешно, помишљајући:

раја је раја, била она ма где у државама, што се још за неко време зову султанским, јер је Србија бој била и са султаном, док је извојевала да јој Турчин већ не заповеда никако. Срби су се тукли, и потукли српске Турке, а и са спаијама већ разгрђу по својој вољи — нити им спаија сме долазити на кућу нити кога слати, ако није са сељацима у лепо, и са старешинама у љубави. Време је већ, Мустај-беже, и ваљало би помислити, да су сви људи и бели и црни под овим сунцем на свету једнаки, јер ји је све Бог створио поједнаке. Никома није дао Бог исправе, да бије и да злостави друге људе. Ето сад суди сам, Мустај-беже, ови су људи били безочни и пружили језик, да се Турчину свете и да га киње, али умало што овоме не изађе киња на нос. Нико га није могао натерати да ти дође, а кад је дошао, ваљало му је да буде човек, но показао је сад, да је осорљив и груб. Но и ти си нагао човек, Мустај-беже, а сад си био и напрешит, јер ниси барем помишљао да си у Србији, где ти није првенства и ни баш мало старешинства; ту нема самовољна човека. Да си се потужио на те језичнике, видио би, шта би од њи било, али сад си се поравнао с њима, почем си руку дигао на њи. — Зар турска вера каже, да треба да Турчин злостави људе, који нису његове вере? Те грдобе нема ни у каквом алкорану, а камо ли у муамедову, по што се зна да Муамед бијаше мудар, богобојазан и по томе богодушан. На добро учи алкоран, али га самовољни људи не слушају, већ се надлагују којекаквим лудим гаткама по занешеним дервишима, који, како где буде, по згоди и удесу тумаче Ћитап, но само им мора ићи у рачун. Ето у тебе има неколико момака, а ако има само један Арнаутин, сад ћеш одма чути од њега, да сам ти говорио праву истину.“

„А кад на то један момак Турски сам рече да је Миридит, а на то приђе један кнежев момак, пак се здрави с њим арнаутски по њиову обичају, — онај му одма отпоздрави братски, пак се оба загрлише и пољубише, и ако се до тада нису виђали ни састајали никад.“

„Ето видиш:“ реко ја Мустај-бегу Бабићу „како тамо немаду кад завађати дервиши Арнаути, као што чине по Босни, где гањању и насиљу нема ни краја. Запитај сад твога Миридита, кога ту најволи од нас, па ћемо се онда разговарати.“

„А шта ће да ме пита за то бег“ рече турски Миридит по имену Селим „кад ваљада знаде, да брат воли брату но другом туђинцу, и ја волим Драила, свога земљака и брата, него Туркушу или Бошњака. Ми се сами доста пута посвађамо, и буде крви међ нама, а сами се и помиримо, нити нам треба оца ни

дервиш, ни кадија ни паша; како се свађамо онако се миримо, али другом не дамо на се, и ако ко пође на кога од нас, одма се сви сложимо на туђина душманина, и тешко њему онда.“

„Кад то чу Мустај-бег, он од чуда упита свога момка Селима: „А зар ти, болан брајко, не би мене послушао, пак ударио на овога кнежевога момка, кад би ти ја рекао?“ — „Не би“ одговори му Селим „ма да ти је заклао сина. Ми ударимо један на другога, кад један другоме што скриви, а никада другачије. Јер, ви'ш, беже, да ја сад њему учиним на жао, пак да се то чује у Миридиту или ма где у Арбанаској, ја не би смео дома ићи за главу, почем би ме моја браћа рођена убила за то, нити би имао мира од наши земљака ма где био. Не знаш ти, беже, шта је Арбанас, ни како смо ми добри ни зли. Чудан је адет по Арбанији, те љубави више нигде нема Арбанасу, до ако се састане ма где било, са својим братом земљаком. Видиш, ја волим сад што сам се састао са Драилом, но Бог зна шта, јер ми се сад чини, да ми је ту наш Миридит и сва моја родбина, а упитај га, беже, је ли и њему тако и воли л' мени или своје кнезу?“

„Е, Драило“ рече кнез Петар „зар ти збиља волиш сваком Арнаутину него мени, како чујем да Селим суди? — „Волим, боже, господине“ одговори му момак „и не дао ти Бог кавге са каквим год земљаком мојим преда мном; јер би ружно било и од мене, што би ти морао погазити све добро и помоћи моме брату Арбанасу, ма он био Гега или Госка или од Дибре. Не знаш ти, господине, да ја не би смео ни помислити, да се вратим дома или ма куд да одем међ своје земљаке, кад би урадио друкчије, но као што доноси наш обичај.“

„Кад то чуше и Срби и Турци, онда се и помирише, и рече до душе Мустај-бег мени: „Фала ти на љубави! Оди да се побратимо да стечем брата, који ме научи памети, који ме опрости зла случаја и избави од Бог зна какве несретне коби и на-сртљиве напасти. Од данас ћу помишљати на ово, што ми се догоди ту у Погорелици, и знаћу да су људи једнаки те ћу тако и поступати с њима.“

„Тада се ту почастисмо из наши бисага и тарчуга, и непријатељи се пријатељише и разиђоше као честити људи. Но чуда од они момака Арнаута! Не могоше да се растану, и најпоследње рече Драило кнезу, да не ће више да остане у томе момаштву, већ оће да се промени са мојим момком Лаком, јер се бојаше, да може где опет зле среће бити, те би га кнез нагонио на каква Арбанаса, ма да је крвник и злочинац, а он не би тео ићи на њ, па би било и ружни речи, а може бити да би и до суда

дошло, пак ошто је то обојици? И тако се и променише наши момци, а ето вам и сад Драила уз мене. Еле тако се то догоди, кад сам ја стекао побратима Мустај-пашу Бабића и верну слугу и пријатеља мога Драила. Врло ми је добар момак и поуздан; али само ако опази Арнаутина, све ће оставити, тек да се састане с њим. Те љубави и пажње не иштите у другог народа; то је зар једини прост народ на земљи, који свађа шта је закон а шта је народност, те му вера не помета народности. Арбанас је пречи Арбанасу од свачега на свету. Драило ми каже да они никад не питају један другог за веру коју верује. Он вели: Ми смо браћа по речи, по нашем разговору, а свакој вери част и поштење, у њу нико не дира, и она нам не смета пажњи братинској, кад смо ми прави људи.“

Сви се чудеше арбанаској љубави, знајући, како је наопако по Босни и по Бугарској, а слушали су и по Београду од Грка, да су њихови Потурчењаци још црњи и жешћи крвници и од српски и од бугарски. † Јоксим Новић, Оточанин.

НЕИМАР — ЖИВОТИЊА.

(Природописна црта.)

И животиња има свој удес, своју судбину. Каква ће бити та судбина, то зависи од тога како стоји животиња према природи и ономе, што је око ње, како стоји према човеку, ако с њиме има каква посла; а зависи нешто и од себе саме.“ Тако вели Шајтлин, жарки пријатељ животиња или, слободно могу рећи, брат животиња, чија драгоценост дела ја по толико пута читам; читам и' увек, кад се год очемерим надримудрошћу они људи, којима је животиња као и друга мртва ствар. Животиња има заиста своју судбину. Ил' зар није то судбина, кад јој без престанка кидише немилостив и нечовечан непријатељ њезин, а који се баш човеком зове; зар то није судбина, кад су толике справе, па и најјадније и најподлије, против ње удешене; кад се животиње немају бојати од поштене смрти танетом, него и од отрова, и од убиства из потаје, н. пр. од издајничке замке и од подмукло замештеног гвожђа?

Знам ја да човек има право да се брани од нападаја животињски, али ми је жао они животиња, што и' је човек истребио, а највише жалим ону животињу, за коју ми кад сам још био мален, говорише да треба да се на њу угледам, како је она

мала а паметна. Овде разумем дабра, који ми је сам у рафовом природопису своју повест онако красно приповедио. С годинама упознао сам изворе споменутог природописа, али о дабру и његовом животу нисам скоро ништа више дознао. У царском зверињаку у Шенбруну видео сам гомилу дрва, под којима су била, као што ми рекоше, два дабра; у берлинском врту за животиње видео сам вештачку зграду даброву, која изгледаше као узидано корито; неки мој пријатељ из Десаве пише ми, да близу Верлица има једна природна зграда даброва, а у Арендалу у Норвешкој рекоше ми, да су даброви саградили били читаве насипе и бегеме, али и' је доцније вода поплавила. То је све, што сам о дабру могао дознати, а осим тога још и то, да га је у Европи и Америци све мање, да га у Немачкој још само у неким местима имаде (код Акена на Лаби, у Баварској, Горњој Аустрији и Чешкој), па и туда га тек милост овог ил' оног владара и строги ловачки закони сачуваше, да се са свим не истреби. Ал' не ће дуго трајати, па ће га са свим нестати, прем да штета, коју он чини по шумама, није тако голема, а управо рећи: јадно грамзење човечије за добитком — то је што дабру пропашћу прети. Кад сам се латио посла у хамбуршком животињском врту, још до онда нисам видео живога дабра, а нисам се ни надао да ће икад који и доћи под моју негу. Покушај мој, да ту честиту животињу из Анхалта набавим, није ми испао за руком онако како сам очекивао, а и труд некоји пријатеља, што су око тога полагали да из Америке дабра добаве, био је узалудан. Из ненада ми је дошло, кад ми неки разборит трговац брзојавом поручи, да су „баш сад“ стигла на лађи четир американска дабра у Бремен. За тили час већ су све четир животиње биле купљене, прем да по врло велику цену, а сутра дан већ стигоше к нама. После неколико недеља поклони нашем врту неки М. Л. Марко из Алтоне још два комада. Два дабра скапаше на путу, а друга четири заборавише и' брзо, као што брзо заборавише и слободу своју.

Ето ти сад моји давнашњи жељеника, чисто се видило како се радују, што су се ослободили оног тесног, лимом окованог ковчега, у ком су путовали, а још се рекао би већма зарадоваше, што сад опет могуше глодати свежу и сочну грану од врбе, и јести горку лику место непријатног лађарског двопека. Како су укусно знали држати одсечене гранчице; како су и' често љуштили, како су се рахатно чешали после купања, та од кад се већ нису били купали! Како су красно изглодали нову новцату каду, коју је вешти бачвар са посве другом намером начинио!

Смели су чинити шта су год тели, све им се праштало; мени је мила била свака злоупотреба они красни мрки зубића, бар сам држао да пажњу заслужује; јер и оно што животиње раде, мери се обично на једнаку меру.

Сад је пре свега ваљало приредити згодно место, где ће те честите животиње становати. Место то требало је да буде довољно поље, на ком ће довијајући се ум вештог немара моћи делати. Језерце, доста дубоко, да се зими не би могло до дна загледати, више цеви, одушача, које би ваљало да се почињу на најдубљим местима а да излазе горе на површину, и које би више површине биле отпушене, а у наоколо јака ограда, да је даброви не могу изгристи, — то су канда услови, које би пре свега требало реализирати. У нашем је врту земља песковита, за то је нужно било ограду око језерца иловачом опколити и другом тврдом земљом учврстити. Да би вода могла отицати и долазити, остављен је велики отвор, а на њему решетка, од које су гвоздене пречаге три стопе дубоко у земљу биле укопане; пречаге што су ишле по преко, делиле су станове поједини фамилија, и тако је све било готово.

Два дабра што су били смештени на конаку морски паса, док се не направи ново станиште, тако се потрудише, да сваку ољуштену врбову грану употребе на грађење кућице, да ће спавати, одмарати се и сиграти, а други су се даброви међу тим лењили; него она два и добише за то највећу и најбољу просторију у новоме станишту. Дан кад су се животиње уводиле у нови стан, био је по њи без сумње радостан, али и је уједно морао и у бригу бацити. Воде је било доста, одушке како ваља, а да улаз буде свечанији, биле су баш тога ради посађене врбе, пуне сока, гранчица и лишћа, да и милина беше гристи: али праве круне целог посла, праве кућице у којој ће живити, зграде, у којој ће се сакрити и красно у њој почивати и сањати — тога још није било; остависмо, да даброви сами то саграде, како би сваки ко је рад, и ко дође у врт, имао прилике видети праву, неизмишљену зграду даброву. А један је вештак после верно наслакао зграду, коју су даброви наши начинили.

Кад даброви размотрише све унаоколо, стадоше на дан ваљда десет пута скакати у воду, загњуривати се и опет кроз одушку излазити; та ваљало је много што шта градити, изменити и што је занемарено надокнадити. Шест врба, међу њима и такове, којима је стабло било дебело као човечија рука, бише сутра дан оборене; гране врбове, којима се они ране, развучене које куд, — за једном одушком бијаше у земљи јама као корито, а ту су

лежале вредне животиње, јамачно одмарајући се од толика посла. Пред вече су обично даброви по мало јели, а за тим опет радили, и то је тако трајало, док се није зграда по првој основи довршила и за невољу довела у ред. Најживље се радило пре нег' што ће наступити ладно време: а преко зиме било је друга посла. Кад је за тим дошло лето, највише су се трудили око унутрашњег уређења; а у јесен су опет почели сподљашње послове.

Онај дабар, што нам је у рафовој књизи приповедао, да се он својим весластим репом при грађењу насипа и друмова служи као лопатом и мистријом, варао нас је, или нас је бар рђаво известио. Истина да онако ваљан реп чини и ваљане услуге, али као мистрија не може он послужити. Кад се диже зграда, кад се т. ј. слаже шибље и блатом утврђује, ту онда руке и зуби имају посла. Покушаћу да опишем како даброви раде, али морам пре свега рећи што о томе како им је владање, како се ране и како до ране своје долазе, како се мичу и како су одарени, па ће се тек онда моћи разумети, како зграде своје зидају.

Дабар се може наместити час овако час онако, али не може на много начина. Кад седи, изгледа — да не узмемо реп у рачун — као какав велик здепаст миш. Тело му је дебело а кратко, трбу се вуче готово по земљи, а ноге се једва виде; реп је овлаш пружен по земљи. Кад оће да устане, седећки упре реп у земљу и тако се дигне, брже или спорије како кад оће, а ноге при том и немиче. Може скоро са свим као свећа стајати, и онда се држи на стражњим ногама и на репу, којег упре у земљу, па може тако стајати докле оће. Кад мирно лежи и кад спава, увуче реп са свим под тело, те му се не види ни мало; и у том случају може се дабар, и не мичући се, на ноге дићи, и ма у ком положају држати се, и пр. кад се чеше, што код њега чешће бива, и то увек на тенане, а никад брзо. Кад на трбуву лежи, пружи се; кад на страни, згрчи се. Кад иде, а он ногу пред ногу, јер трбу му се вуче скоро по земљи, па не може брзо и једнако корачати, а кад се највећма жури, онда скаче, и то тако тремо, како ваља да ниједан мени познат сисавац, а предњи и стражњи део тела његова на изменце по скакује; али ипак добро може да бежи.

У воду само онда пада са жубором, кад се поплаши, а иначе склизи у дубину, тако да се ништа не чује. Кад плива стражњи му је део тела толико у води, да му је сав реп поквашен, а ноздрве, очи, уши и грбача над водом су; само вр од

рена кад и кад изиђе на површину или вири изнад ње. Реп се држи на таласима. Кад ође напред, а он вози стражњим ногама и то обема заједно а редко кад на изменце; управља се репом, који ипак никада није спуштен управо доле, него увек мало косо окренут, а често се и њиме снажно отискује у ком кад правцу затреба. Предњи ногу на пливању не миче. Кад ође дабар брзо да се загњури, а он снажно удари својем широким стражњим ногама, а у исти ма и репом лупа по површју воде; тиме он дигне и уједно окрене стражњи труп, загњури главу те брзо силази правце у воду. Може два до три минута остати под водом запитвен, па онда мора напоље.

Глас му је слаб, који се најзгодније може назвати стењањем. Кад је дабар узбуђен увек се то стењање може чути, и брзо му се може докучити значење, јер је час јаче, час слабије и т. д. па га је лако разликовати.

Што се чуввила тиче, слух и мирис канда му је најбоље развијен. Очи су му мале и слабе. О разуму и душевној снази дабровој може се свакојако мислити; толико се пак мора признати, да он међу животињама свога реда заузима прво место. Кад се деси да му се околности промене, он им се врло брзо прилагоди, и уме да вуче из њи највећу корист по себе. Зграде његове нису начињене са већом вештином, него зграде други глодаваца, али су увек тако подигнуте, да одговарају месту на ком су. Понашање његово на спрам други животиња није пријатељско, од човека се бар устручава, али се брзо привикне на суседство, које му је с почетка неугодно, а покорава се оном који га негује; ипак не допушта да му се учини што криво. Он трпи да га чувар милује и радује му се, али не да га ко кињи, у том случају згрчи леђа и показује зубе, а кадар је и напасти кад се види у невољи. Да женске и деца имају меко срце, то су наши заробљеници увидели, па сад стењући мољакају од мимопролазећи женскиња и деце: шећера, ора, јабука, леба и т. д.; Што им се пружи, узму лепо из руке и принесу к устма; а ако им когод пружа а не да ништа, или ако и ко задиркује, тога бију по прстима.

После подне изиђу наши даброви обично из своје зграде. Прво препливају неколико пута језерце горе-доле, пак онда изиђу на суво и одвуку себи коју гранчицу или пасу траву. Кад им се баце различне гранчице, они прво побирају врбе. Спопадну зубима који огранак или младицу за онај дебљи крај, дигну главу високо, па иду. Више пута изгледа као да ће терег да баце на леђа, али то никад не чине. Ако је огранак лак, дабар га

однесе не одмарајући се; а ако је тежи, онда дигди заотане, збацивши терет што већма може напред. Гране, које имају много огранака, пре него ће и понети, добро промотри и исцепа, како је кад нужно; мале закр'ане огранке, што само сметају, откине. Посађена дрва и зелене младице непрестано обаљује. Дабар се посади до ког већ оће дрвета, и свуда га у наоколо глође све дотле, док га не свали. Да пресече стабалце три палца дебело, има посла пет минута. Сва дрва или гране одвуче прво до воде па и после тек даље теше; а кад иде зима онда наслаже код воде толико грања, колико је могао накупити.

Дабар се поглавито рани кором и лишћем од свакојаки врба и слични дрвета; али оће и да пасе траву. Кад пасе, а он заграби читаву руковед траве, стисне је те тако има шта метути у уста, а не тек по који влатак. Кад пасе, то иде код њега врло невешто, али кад љушти кору, ту је мајстор. Даброви су кадри држати у руку најтању гранцицу и непрестано је вртити, или ако је још мекана, а за јело је, они је онда међу мало по мало у уста; међу тим знаду тако чисто љуштити, да се на ољуштеној грани зуби ни мало не познају.

Кад даброви све грање, што су посваљивали, у воду увуку, те га или пливајући или на плитком каквом месту седећи ољуште и наједу се, онда покупе ољуштено грање и носе га тамо ди ће се подићи зграда. Ретко ће кад одвући коју грану, на којој је још кора, и ако се то и догоди који пут, онда је, баш ако је већ била и узидана, на ново изнесу, очисте и поједу што је за јело, да не оде у штету.

Да дабар гране правилно узиђује, то нисам приметио. Он мудро уме радити по потреби; ал да оно, од чега гради свој стан слаже по неком реду и правилу, до тога дабру није стало. Неки огранци истакли се сасвим ван зида од зграде, а други су сасвим блатом облепљени. Неки су намештени право, неки косо, неки стрмо; а непрестано се мења, дотерује, шири.

Моји неговани, који су заиста и заслужили да и најлепше назим, издубе крај одушке јаму као корито, а од ископане земље направе насап; дно од корита покрију дугачким танким иверјем, што га рад тога башка накидају. Затим заклопе одушку грањем, а онда стражњи део од насапа узвисе већма, па и ту направе неки кров од прућа. Кад је то готово, т. ј. кад им се свиди јако, а они стану још озго блатом утврђивати. Пруће вуку у зубима или, ако је лако, у рукама — у овом случају трче на стражњим ногама — а блато вуку свакојако. Дебелу масну земљу кида дабар на лоптице, ове узме у уста, од доле претисне

рукама, и љуљајући се иде опрезно на стражњим ногама згради а по кадкад се одупре на предњу шапу. Земљу што се круни, н. пр. песак, ископа, и направи од ње гомилу, прислони оба длана на њу од остраг и гура; тако прегура више пута у дужину до десет стопа. Реп, и опет велим, не служи никад као мистрија. Женка је прави немар, а мужак је само надничар. Она гради врло марљиво, а овај ако се кад и накани, ради врло споро и којекако. Само ако су у друштву и мужак и женка, онда зидају уредну зграду, а ако је сам мужак, он набаца које-шта на гомилу, па то му је кућа.

Ето тако гради чувени дабар себи станиште. Ја сам се за то пустио овако у подробности, што знам, да ни у једном природопису нема о том говора, који би био основан на очевидном посматрању.

(Из Брема.)

И. О.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ.

(Из збирке уредникове.)

Прво коло.

Ако нисам коловођа, а ја сам барем заврћкола.

Ао красни хљебе, да велика ли те рђица јеђе! (Рекао Ши-јак, гледајући дете с великим комадом леба, које, будући сито и наједено, тек премизгиваше)

Било је ту рогати мачкова и шути бикова. (Т. ј. надла-гивало се.)

Бог кара краву, која тори по пожару.

Буди, попе, човек!

Вешала су најбољи ђивот такову свецу. (Реку Бошњаци Срби за зликовца Турчина.)

Где боље ту дуље.

Где поп седи ту је прво место.

Гладна о'ка не ће да паји.

Гори су ми часови него сва летурдија. (Рекао калуђер.)

Да Бог да се потурчио, ако те не убијем. (Куне се Србин Бошњак.)

Да Бог да ја свога Мемедата печена по (ако сам то и то зло учинио. Куне се Бошњак Муамедовац својим сином Мемедом, или како му буде име.)

Да није гријеха, не би стале све душе у рај. (У Босни.)

Да те Бог сачува куће крај потока, жене из Сентандрије и винограда у Пишмаиу.

Даћу моју главу за твоју длаку. (Заверава се побратим побратиму, кад би баш дошло до какове муке.)

Дебео као да се рани од четвртог таса. (Ово је речено о човеку у иронији, јер обично у четврти тас не дели нико ништа.)

Дуванџија диванџија уди занџија. (У Суботици.)

Ће твоје ноге, ту моја глава. (Значи: ја свуд за тобом; тако сам ти веран.)

Забринуо се као јемин о марту гледајући у пуне тефтере а у празне бисаге.

Замислио се ка да му је утонула заљева. (У Босни.)

Игра му глава. (Каже се за Србина Бошњака, т. ј. може је часом изгубити по насиљу турском.)

Играће по теби облица. (Т. ј. удараћу те штапом — прети се Турчин силџија раји)

Иде наокришке као псето с вашара. (У Бачкој.)

Имам мужа колик' пужа, не бојим га се.

Имаш га у шака, удри га од хака.

И пси знају на кога лају.

Ишћераћу ја теби дим на уста. (Т. ј. смаћи ћу те ја са света.)

Ја сам у мојој ћелији и владика и игуман.

Једна љута паприка сљути манџу на двадесет војника. (Рекао Карађорђе.)

Језик костију нема, ал' кости ломи.

Какав мужић, енаки и божић.

Калуђеру, потукао нам лед винограде.

— Сатљик?

Калуђеру, ала су нам родили виногради.

— Сатљик!

Клободаном се шикошу прилике по цркви, али је дукат злато.

Који ме је лане био,

Ни данас ми није мио.

Кола мяса а не вреди ни беса. (Каже се за снажна и лена човека.)

Ком Бог том и побожице.

Ко те пита брије л' се владика?

Лакше је султановати него поваздан бравати или теглити лађе уз Дрину. (Кажу ћемиџије у Босни)

Мартине, бојиш ли се батине?

Мируј, па не извируј.

Мој плуг више не море у земљу. (Рекао Србин Бошњак одметнув се са турског зулума у ајдуке.)

Моли се ти Богу! (Т. ј. прођи се, не говори тога; н. пр. моли се ти Богу, не могу ја прећи воде.)

Мрав море и међеду дохакати.
 Навалио као Мита на Герзелез. (Герзелез је брдо у Будиму, на које Мита у по ноћи кад да иде да иде!)

Наћераћу ја њему хрпотињу на утробице.

Начинићу ти кола мяса пред кућом. (Т. ј. исећићу тебе и твоје сватове ил' твоје домаће—прети се силеџија Турчин раји.)

Неда Ћосо Босне. (Т. ј. док јачи не дође. Рекао потурчењак кад је пошао Лаудан ђенерал на Турчина. Новосађани од рата с Маџарима имају сличну пословицу: „Не да Јоза града.“)

Нека Влах држи вола за ухо, а ми Влаха; па во нека ради Влаху, а Влах нама. (Рекао зликовац Турчин у Босни.)

Нисам се здрињила него сам се збринила. (Рекла Шокица.)

Од једног камена не море никада град бити.

Он зна, ко је градио недохода града на нашој Стражевици. (Реку у Босни за паметна човека.)

Откуд џепа кад доламо немам?

Очепило Божу пиле. (Исто што и пословица: Пала мува на медведа.)

Попово нек је готово

Попу се поклони па се уклони.

После мог сивца трава до колена.

Пре би ланула него меда лазнула.

Проклета му душа на истини била.

Пусти кусоњу под пласт, он оће и на пласт.

Реч по реч, пак се чује у Беч.

Сваког госта за три дана доста.

Свако је лане било боље.

Свињарина ка' и пуштахија.

Скаче пјева у Врбас, па укида свој глас. (У Босни.)

Сретном и камење плива, а несретном и плева тоне.

Стар је курјак пасја прдачина.

Стиди се као ћирина Аница. (У Вуковару.)

Сине Фране, укриј се у Влахе; јер њи више дође него отиђе. (Рекла Шокица Костајичка своме сину кад су на војску полазили.)

Хајдук, ако се не примири, не остари.

Хвалише се прије смрти сахране.

Хопа, цупа, моја кћи!

Ће су дуде, ту си ти,

Ће је дјело ту те ниј. (у Хрваткој).

Чу курта ди звекну тигањ. (Курта је име псетету. У Суботици.)

Што напржито букне, попријeko умукне.

Што на ум, то на друм. (Каже се за оне, који не знају крити свог намишљаја или тајне.)

ПИСМА СТЕВАНА П. КНИЋАНИНА.

1.

Свагда мы драги Стаматовићу!

По писму момъ одъ пуштеномъ на васъ добиосамъ Гос. Секулића а нема Гос. Стаматовића. Сва е прилика дага нога не боли, као што миє се жалио. Но Ја му нисамъ совршено вѣровао, ербо исти има чуданъ обичаи, може рамати када годъ хоће. То ми ниє за чудо одкуда я да знамъ, но миє чудно одкуда швабе да знаду нѣгово лукавство да он може рамати када годъ хоће. То тие судбина яраць, или болѣ рећи: када се кланя, не даду п..ити, нема авдеса; тако е и твои посо. Ради за родъ у златномъ прагу: едва утече; ради у воивоству за цара и родъ, доби златну колаину: и опетъ ти неверую! Мене како каза Гос. Секулићъ, тиси изъ ветрио; куда су твоє пређашне итрине? Ко те ђавола учи да ти иштешъ пасошъ на три месеца, зашто ниси искао на 15 дана, а после далѣ докторска свидѣтельства: добили би да ве обадвие ноге и една рука ако ћеш заболє; тако треба радити, међу поштенима треба бити поштенъ, а међу лоповима треба бити лоповъ; мене е жао да васъ судбина гони немилице. Вама ће све казати Гос. Секулићъ, шта я мислимъ о вама, онако мисли и мои князь. За овамо има места, али не треба да буду сви лавови у едномъ острову, треба да су на више острова.... Прими любими поздравъ заедно са свимъ приятельима. Ђсамъ

Твои

22. маия 1850

у београду.

свагдашњи почитателъ

С. П. Книћанинъ.

(Пречеснѣйшему Господину Павлу Стаматовићу, проти Новосадскому у Нови Садъ.)